IOSIÆ

MERCERI

AD NOVAM TACITI EDITIONEM aliquot Notæ.

PARISIIS,
Apud MARCVM ORRY, via Iacobæa,
ſub inſigni Leonis Salientis.

M. D. XCIX.

CLARISSIMO VIRO IAC. AVGVSTO THVANO Sacri Conſiſtorij Conſiliario, & Senatus Pariſienſis Præſidi, Ioſias Mercerus S.

QVAE in Tacito mihi obſeruata, multa mouerunt vt publicárem ſub auſpiciis clariſſimi nominis tui; præcipuum, quòd in hac dignitate, quæ te ad maiores curas quotidie vocat, tu tamen aſſiduus in literis; & qui in rebus publicis probitate ac prudentia ſupra ceteros, idem in omnibus ſtudiis doctrina ac iudicio etiam ſupra eos, quibus propria hæc cura. Itaq. iui ad Cenſorem, non ad defenſorem. Neq. enim defenſionem paro aduerſus eos qui in vniuerſum genus hoc literarum criminantur, quod non intelligunt; neq. eos moror qui culpabunt auſum aliquid in hunc ſcriptorem poſt tot clarorum virorum lumina: qui ſi Tacitum non ex vmbilicis & indicibus nouerint, ſcient profecto eſſe adhuc plura quæ doctorem quærant, & in

tanto auctore ſupereſſe magnam meſſem magnis ingeniis. Excuſem potius omnibus, quòd tam pauca, tam leuia animaduerterim; & ex tantis vulneribus ſanauerim minus maligna; atq. hæc luci dare ſuſtineam; excuſem tibi, quòd tam leuem operam proponere auſim ſub illuſtri nomine. Sed illa amicorum culpa, qui hæc ſtudiis priuatis notata voluerunt dari in publicum; hæc propria mea eſt, qui hoc qualecumq. eſt, non ambitione, ſed iudicio, volui exſtare monimentum eius admirationis, eius adfectus, quo proſequar dum viuam ſingularem hanc eruditionem, integritatem, humanitatem tuam. Salue. A. D. VI. ID. *Decemb.* M. D. LXXXXVIII.

IOSIÆ MERCERI AD CORNELIVM TACITUM aliquot Notæ.

LIB. I. ANNAL. pag. 25. *Largitio differebatur. in hiberna cuiuſquam.*] Vitium huius lectionis animaduerſum viris doctis. Medicinam tentauêre, quæ facillima fuit, obſeruato more militiæ. Æſtiua caſtra plures legiones habuerunt intra idem vallum, paratas hoſti: vbi hyems ingruebat, abibant in hiberna, quæ ſæpius intra vrbes aut proxime eas: & abibant diſcretæ ac ſeparatæ legiones, vt ſæpius tot ciuitates hibernis tenerent, quot legiones eſſent; aut ſiquando duæ tenerentur iiſdem hibernis, caſtra tamen ſeparatim metarentur. Exempla vbiq. apud Cæſarem, Tacitum, alios. Et noſtra militia idem tenet, quæ ſingulas cateruas hibernatum mittit præſidio ſingulis ciuitatibus. In exercitu Pannonico dixit ſupra; *Non aliud malorum leuamentum quàm ſi linquerent caſtra infauſta, temerataq., & ſoluti piaculo ſuis quiſq. hibernis redderentur. Primum octaua, dein Quintadecima legio rediêre. Nouanus opperiendas Tiberij epiſtolas clamitauerat.* Vbi vides iiſdem æſtiuis attentas ſimul tres legiones; ſeparatas, quum itum in hiberna. Itaq. nouani illi manendum ſimul in æſtiuis clamabant, dum pollicitorum fides appareret, ne ſepara-

ti ſpernerentur. Idem prorſus, in hoc exercitu Germanico fuit. Quatuor legiones in iiſdē æſtiuis erant; prima, quinta, viceſima, & vndeuiceſima. Earum ſeditionem periculoſiſſimam ſummæ rerū veritus Germanicus, literas Tiberij fingit, quîs promiſſa miſſio & pecunia: ſpe fore, vt pollicitis deliniti placarentur, quæ deinde ſeparatis in hiberna repræſentarētur, vti è re & commodo Reip. viſum eſſet. Senſit miles & promiſſorum fidem præſentem flagitauit. Itaq. miſſioni ſtatim intentum; pecunia rurſus dilata, donec in hiberna diſcretis legionibus ſolueretur. Itaq. leuiſſima mutatione ſcribendum; *Miſſio per tribunos maturatur: largitio differebatur in hiberna cuiuſque. Non abſceſſere Quintani Vndeuiceſimanique, donec iiſdem in æſtiuis contracta ex viatico amicorum ipſiuſq. Cæſaris pecunia perſolueretur.* Rurſus vt in illo ſuperiori loco, *Et ſoluti piaculo ſuis quiſq. hibernis redderentur.* Nam mox vides Quintam & Vndeuiceſimam legiones hyemare in veteribus; primam & Viceſimam apud Aram Vbiorum, & ibi diſcreta primæ legionis caſtra.

26. *Legati ab Senatu egreſſi iam apud Aram.*] Priſca omnis lectio, *Regreſſi*; quam falſam eſſe viderunt viri docti, & mutauerunt. Sed ego ſane malim, *legati ab ſenatu regreſſum iam apud Aram Vbiorum Germanicum adeunt.* Alioqui neq. illud *Iam* quo referas habeas, & egreſſos ab Senatu legatos metuo vt ſatis latine dixeris. At *legati ab Senatu*, eleganter, & Corneliano compendio. Regreſſus Germanicus, quia ab exercitu inferiori aſcenderat ad ſuperiorem, quem ſacramento adigeret; à quo tum redux ad inferiorem illum, qui

apud Vbios.

44. *Equos dehinc, orſus à ſuis.*] Cur hanc lectionem mutes, cauſſa nulla eſt. nam quod Cæſar equum ſuum è conſpectu remouet, prima de bello Gallico; ſcilicet quia in acie, equo vehens, è quo deſcēdit, vt æquaret periculum. At Cæcina in caſtris pedes equos omnes ſuos diſtribuit fortiſsimis militum.

46. *Penetratumq. ad amnem Viſurgim.*] Nihil veriſimilius, quàm quod poſtremum docuit doctiſſimus Lipſius delendum τὸ *Viſurgim*: quæ vocula hîc contra omnem hiſtoriæ & Geographiæ rationem. Sed amnem capies Rhenum, non Amiſiam. lege diligenter totum locum; fateberis.

48. *Granium Marcellum Prætorem Bithyniæ.*] Maneo in eo quod dudum monui, reſcribendum *Proconſulem.* Nam Bithynia in Senatus populiq. Romani prouinciis ex diuiſione Auguſti, apud Dionem & Strabonem; nec cauſſa fuit cur poſtea mutaret; pacatiſsima quippe prouincia. Quin māſiſſe, indicio eſt Plinius Secundus, qui Traiani ætate Proconſul ei Prouinciæ, & apud eum alij. Et mox quæſtor additus huic Marcello; qui ſane non miſſus in prouinciam Cæſaris. quo argumēto etiam conuicit hanc ſcripturam eruditiſſimus & omni literatura politiſſ. Henricus Sauillus in doctiſſimis ad Tacitum notis: quas Reip. intererat alia etiam lingua quàm Anglica in vulgus dari. Error ortus ex notis, quas fere vbiq. corruperunt imperiti librarij.

LIB. II. ANN. pag. 67. *Adſequi nomen Imperatorium & deportare lauream poſſet.*] Rectū eſt, *deportare.* Reportantur quæ portata fuerant, vt lib. IIII.

Serenus Amorgum reportatur; & legio reportatur, quæ tranſuecta fuerat. At deportatur laurea, quæ non lata: deportatur fama, quæ ibi parta. infra lib. IIII. *Inſignes captiuos, cædem ducis, belliq. confecti famam deportârat.* Et ſic omnes alij. Cicero 1. Offic. *Fruſtra ſe tertium triumphum deportaturum fuiſſe.*

81. *Bona Æmiliæ Muſæ.*] Ambigi video cur hæc bona petita in fiſcum: & placuiſſe viris magnis, Æmiliam libertam, & libertam ſine patrono fuiſſe. Hoc poſtremũ cauſſam aliquam dederit confiſcãdis bonis, quaſi vacantibus; illud non itẽ. Nunquam enim ius principi in bona libertorũ, ſiue teſtamento facto ſiue inteſtato morientium, niſi ſuorum; eodem iure quo priuati vtuntur ſcilicet. Nam de Cerylo Veſpaſiani non eſt quod ita fluctuẽt viri docti, quem certum mihi aut ipſius Veſpaſiani, aut alicuius è proximis eius libertum. Torrẽtius Latinum vult fuiſſe: ſed in Latini bonis quid iuris fiſco? Immo libertum Imperatoris ipſius, aut alicuius è propinquis; nã & in libertos propinquorum ius nobis ſemiſſis, ſi moriuntur ſine liberis teſtati; aſſis, ſi inteſtati. §. multis. Inſtit. de ſucc. libert. quod eſt ex veteri iure, vt docet l. liberto 17. D. de bonis libert. & aliæ. Indeq. explicandus & ille locus è Suetonij Nerone; *Ante omnia inſtituit, vt è libertorum bonis pro ſemiſſe dodrans cogeretur ei, qui ſine probabili cauſſa eo nomine eſſent, quo fuiſſent illæ familiæ, quas ipſe contingeret.* Qui locus haud dubie capiendus de libertis qui ſine patrono. Si enim patronus fuit, cur deminutum ius eius fraudati ſuo ſemiſſe? Et omnino de iis qui liberti fuerãt eorum, quos Tiberius, Caius, Clau-

dius, Nero ipſe, nobiles & illuſtribus è familiis occiderant: bona eorum voluit cogi in fiſcum Nero, quaſi ſua; quippe qui liberti eorum quos ipſe cognatione contingeret: id enim ex nomine apparet. Et hoc eſt quod ait, *ſine probabili cauſſa:* qui nimirum patronum viuum non haberent, à quo id nomen: nam ſi habent, nullum ius fiſci aut Cæſaris. Semiſſem quidem habebat iure; ſed voluit etiam alterius ſemiſſis ſemiſſem, hoc eſt dodrantem, ſi ea lectio recta. Nam credere in bona libertorum quorumlibet ius ſemiſſis fuiſſe fiſco, diuinare eſt: prærepta enim iis eſſet omnis teſtamenti facultas, altero iam ſemiſſe debito patronis. Et in eo loco Suetonij, *cogeretur ei,* id eſt, fiſco principis; propria voce cogendi, quam obſeruabis ferè ſemper in hoc iure. Infra lib. v. *ablata ærario, vt in fiſcum cogerentur*. & in D. Marci Conſtitutione, Inſtit. de eo cui lib. cau. bo. add. Non ergo ius fiſco aliud in bona libertorum alienorum, quàm bonorum vacantium, ſcilicet idem quod in bona ingenuorum: quo ego iure capio delata Æmiliæ bona ad fiſcum, ingenuæ ac ſine ſucceſſore mortuæ. ita enim fit. l. quidam. §. quoties. de leg. j. & paſſim apud veteres ſcriptores. Verum ea reſtituta Lepido, quaſi gentili; quippe, cui nomen idem. *Domus* ergo, pro familia, gēte; vt ſæpe.

82. *Cæſariq. connexa, adulterio teneretur.*] Familiare Principibus, vt vulgata & communia crimina quouis prætextu trahant ad crimen maieſtatis. Curtius lib. x. vbi accuſati Cleander & alij ſpoliatarum prouinciarum, & per libidines alienatarum; *Rex,* inquit, *cognita cauſſa pronuntiauit, ab accuſatoribus vnum & id maximum crimen eſſe præteritum,*

deſperationem ſalutis ſuæ, nunquam enim talia auſuros, qui ipſum ex India ſoſpitem aut optaſſent reuerti, aut crediſſent reuerſurum. Ita Diuus Auguſtus adulteria filiæ ac neptis traxit ad crimina maieſtatis, quod notat Tacitus libro ſequenti: *Ob impudicitiam filiæ ac neptis, quas vrbe depulit, adulteróſque earum morte aut fuga puniuit. Nam culpam inter viros ac feminas vulgatam graui nomine læſarum religionum ac violatæ maieſtatis appellando, clementiam maiorum, ſuáſque ipſe leges egrediebatur.* Cui prorſus ſimile iſtud obiectum Apuleiæ, quod *Cæſari connexa, adulterio teneretur.* Et ab eadem mente Velleius indignatur *pœnas pependiſſe quaſi cuiuſlibet vxore violata, qui Cæſaris filiam & Neronis violaſſent coniugem.*

87. *Neu proceres gentium*] Legendum, *ne proceres gentiúm.* Cauſſa cur remoueri velit Vononem è Syria, ne dum proceres gentium, Artabanus Perſicæ, Germanicus Romanæ, proximi ſunt, ſi propiùs adſit Vonones, ſerat inter eos nuntiis è propinquo cauſſas diſcordiarum. Eo mox amolitus in Ciliciam, & in eius oram maritimam, quæ remotiſſima.

101 *Quod mater eius in eodem coniugio manebat.*] non ait iniuriam fuiſſe, ſed non diuortiſſe à marito: ſequitur enim; *nam Agrippa diuortio domum imminuerat.* neque diuortium tamen matris impediret capi Veſtalem, ſicuti mors impediret; nam patrima matrima capi debet: ſed præfertur cui mater concors cum viro. Et rectè, bono exemplo. De decies ſeſtertij dote dixi ad Ariſtenetum.

102. *Prœliis ambiguus, bello non victus.*] Lucillius;

Vt populus Romanus victus vi, & ſuperatus prœliis
Sæpe eſt multis; bello vero numquam, in quo ſunt omnia.

LIB.III. ANNAL. p.107. *Sueta erga filios familiarium nobiles liberalitate auget*] lege, *Filiosfamiliarum*, vna voce. Ita loqui in vſu veteribus, vt patremfamilias, patresfamiliarum; filiumfamilias, filiosfamiliarum dicerent. Notat id Varro eſſe à Siſenna, vij. de ling. Lat. Et deinceps vſi multi. Infra li. xj. *ne in mortem parentum filiusfamiliarum fenori pecunias darent*. Suet. Calig. xxvj. *patresfamiliarum notos.* & Veſpaſ. xj. *filiorumfamiliarum.* ita enim legi in v.c. peroptimo, quo vſi Ramonetus, Turnebus, Cuiacius. vulgo, *filiorumfamilias.*

109. *Priuatáſque inimicitias non principis vlciſcar.*] In veteribus eſſe, *noui principis*, teſtatur doctiſſimus Lipſius. quid certius, quàm reſcribendum, *non vi principis vlciſcar?* infra lib. v. *paratos ad vltionem vi principis impediri.*

110. *Scripſiſſent expoſtulantes*] Luxata eſſe iudicauerunt viri magni in his literis. Mihi leui mutatione reſcribendum videtur; *ſubmiſſe expoſtulantes, quod haud minus Tiberius quàm Piſo abnueret.* Perſuaſum erat & vulgo & Senatui, fraude periiſſe Germanicum: id Tiberius ſemper agnoſcere ſe diffitetur, & hoc crimen longe à Piſone reicit; mauultque hærere eum in maieſtatis crimine quàm in veneficij. Id patres indignari, quod præcipuum crimen rei non minus princeps quàm ipſe Piſo abnueret. Sed hoc ſummiſſè & ſecreto murmure. Nihil certius. Paulo poſt de Plancina; *in quam optimi cuiuſque ſecreti queſtus magis ardeſcebāt.* Et paulo inferius hoc ipſo libro; *Exin promtum quod multorum intimis queſtibus tegebatur.* Quod ſequitur Piſonis effigies tractas ac diuulſas, rectum & ſanum eſt. quædam tractæ, quæ promtiores & ad ma-

num furenti plebi, aliæ diuellebantur, quæ longinquiores. Has protexit Tiberius, illas repoſuit.

116. *Illuſtrium domuum aduerſa*] Dudum monui continuanda hæc verba cum illis, *ſolatio adfecit*, incluſis parentheſi quæ intermedia. *Illuſtrium domuum aduerſa* (*etenim haud multum diſtanti tempore Calpurnij Piſonem, Æmilij Lepidam amiſerat*) *ſolatio adfecit D. Silanus Iuniæ familiæ redditus.* Narrauerat aduerſa Calpurniorum & Æmiliorum, familiarum ſane illuſtrium. At ea penſata Iuniorum proſperis. Non opus verbis: quando tam certam coniecturã & firmauit adſenſu ſuo maximus Lipſius, & editiones nuperæ agnouêre. Prorſus ſimile quod libro ſequenti; *His tam adſiduis támque mæſtis modica lætitia inijcitur, quòd Cominium equitem Romanum Cæſar precibus fratris conceſſit.*

117. *Incitandis cælibum pœnis*] Putaui olim ſcriptum fuiſſe à Tacito, *incitandi cælibum pœnis*: id eſt, incitandorum cælibum gratia. Amice fecit optimus Lipſius, qui referre id nõ dedignatus, refellere noluit. Nam ſane tranſuerſum me tum egit peſſimum illud Criticorum noſtrorum cacoëthes, vt abſque iudicio & diſcrimine ſiquod abſtruſum verbum, ſiqua inſolentior locutio, eam inferciant importune inuitis priſcis ſcriptoribus. Verum eſt multa ad eum modum ſcripta antiquis. Plautus Captiuis, *Nominandi iſtorum.* Varro de re ruſt. *Generãdi animalium.* Cic. Phil. v. *condonandi agrorum.* Gellius XVI. VIII. *Videtur eum librum ſcripſiſſe ſui magis admonendi quàm aliorum docendi gratia.* quem locum non erat cur de mendo ſuſpectum haberent. Vetus interpres Dictys Cretenſis, in quo multa proba & veteris notæ; ſed ple-

raq.deprauata ab imperitis correctoribus. *Miſſi ab Troiana qui peterent eorum qui in bello ceciderant humandi veniam.* Ita libri ſcripti; vulgo addiderunt vocem *corpora*, quibus inſueta hæc locutio. Corippus, lib.II.

Et patrium diadema dedit, curaſq. regendi
Impoſuit rerum genitor, quas ipſe creauit.

Et ad eundem modum in l.22. C. de admin. tut. *pecuniæ fenerandi* ſcriptum eſt; *Huc accedit quod ipſius pecuniæ fenerandi vſus vix diuturnus eſt.* Suetonium credunt ita locutum in Auguſto LXXXXVIII. *exacta iocandi licentia; diripiendique pomorum, & obſoniorum, rerúmque miſſilium.* Mihi non liquet, quoniam & libri quique optime habent, *Miſſilia;* & inter eos fideliſſimus ille Ramoneti, quem iam laudaui; & Suetonius ſolet rerum miſſilia dicere, non res miſſiles. Et hæc quidem ita ſunt. ſed quid ad Tacitum? qui neque eam locutionem vſus alibi, neque hîc ſecundo caſu ſcripſiſſet, *incitandi cælibum*, & ſtatim tertio, *augendo ærario.* Nihil melius quàm quod notatum eidem eruditiſs. Lipſio, *Incitandis cælibum pœnis*, non aliud eſſe, quàm augendis. Indixerat quidem pœnas cælibatui Iuliis legibus; ſed eas intendit hac lege; quæ ſane vt produxit tempus ineundi aut renouandi matrimonij, ita auxit pœnas eorum qui obſtinate à nuptiis abſtinerent.

122. *Etiam Aſiæ Sorte depellendum*] De prouinciis quæ populo Romano relictæ ab Auguſto, earúmque adminiſtratione pleraque docte notata viris magnis. Pauca ſunt quæ addantur, luci hiſtoriæ. In eas miſſos Proconſulibus, miſſos ſorte, miſſos in annum, rectè adnotatum eſt; item Con-

ſulares duas, Aſiam & Africam, reliquas prætorias, quas decem enumerat Strabo in ipſo fine operis elaboratiſſimi. Sed hoc addendum, ſortitos eas prouincias conſulares & prætorios ſecundum ordinem quo eos magiſtratus in vrbe geſſiſſent. Nam Aſiam & Africam ſortiti anno ſuo Cōſulares duo, qui antiquiores ceteris Conſularibus. Anno ſuo dico, quia arcanum imperij illud ab Auguſto, ne imperia continuarentur, vt magiſtratus depoſito honore manerent in vrbe ſaltem quinquennium ante quàm prouinciam ſortirentur. Dio; Suetonias. Itaque non ſtatim cuirato magiſtratu prætores aut Conſules ibant in prouincias, ſicuti in veteri Repub. ſed poſt quinquennium; interdum etiam poſt ſexennium, ſeptennium, aut eo tardius. Id fiebat, quia non vt ante duo tantum Conſules quoque anno, ſed ſuffectis aliis poſt paucos menſes creſcebat numerus Conſularium. Itaque duo antiquiores ſortiebantur inter ſe eas prouincias Aſiam & Africam; ſicuti prætorij ſecundum ordinem geſti magiſtratus etiam ceteras ſorte ducebant: in quîs ſi pluribus eiuſdem anni magiſtratibus locus non eſſet, prælati in ſorte mariti cælibibus, parentes orbis, ex legibus Iuliis & Papia. Apud Tacitum ſæpius videbis referri quis quo anno Aſiam, quis Africam rexerit; obſerua faſtos: videbis eo ordine mitti in eas prouincias quo Conſules fuêre: clareq. id Tacitus ipſe indicat, fine huius libri; *Ita ſors Aſiæ in eum qui Conſularium Maluginenſi proximus erat conlata.* Inde eſt quod paullo ante idem Maluginenſis anno ſuo ſortiri vult Aſiam, quamuis flamen dialis. Inde

quod hic Lepido ſine ſorte datur Aſia, quia Africa extra ordinem exempta ſorti. Inde, quod in Suetonij Galba, *prohibitus à Tiberio ſortiri anno ſuo proconſulatum.* Inde apud noſtrum hunc in Agricola; *Aderat iam annus quo proconſulatum Aſiæ & Africæ ſortiretur.* hoc eſt, ſorte duceret vtram earum regeret. Quod minus animaduerſum ſuſpectum médi locum fecit erud itiſſ. Lipſio. Hæc ordinaria & ſolennia. At factum interdum vrgentib. prouinciarum rebus, vt dilata in proximum annum ſorte vnius è Conſularibus, altera prouincia extra ordinem iudicio Principis vel Senatus mandaretur: quod in Aſia neſcio an factum, pacata & quieta prouincia. In Africa turbidiore non ſemel accidit. Apud Suetonium, Galba Africam proconſule biennio obtinuit, *extra ſortem electus ad ordinandam prouinciam, & inteſtina diſſenſione & barbarorum tumultu inquietam.* Idem exemplum hic, vbi Bleſus extra ordinem electus Africæ pacandæ, & ſequenti anno continuatus. In Suetonij Vitellio cauſſa alia, quod ille duobus annis in Africa: nam priore ſortitus eam ex Conſulatu ordinario; altero, legatus fratris, qui in Conſulatu ſuffectus ipſi, & ideo ſequenti anno ſortitus Conſularem prouinciam. Cauſſa alia imperij extraordinarij apud Xiphilinum in Tiberio, penuria Conſularium aut prætoriorum, qui exhauſti eius tyranni ſæuitia. τοσοῦτον γὰρ πλῆθος τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν βουλευτῶν ἐξώλετο, ὥστε τοὺς ἄρχοντας τοὺς κληρωτοὺς τοὺς μὲν ἐστρατηγηκότας ἐπὶ τρία, τοὺς δὲ ὑπατευκότας, ἐπὶ ἓξ ἔτη τὰς ἡγεμονίας τῶν ἐθνῶν ἀπορίᾳ τῶν διαδεξομένων αὐτοὺς σχεῖν.

127. *Vulgus obæratorum aut clientium.*] Non adſentior viro doctiſſimo, qui illuſtrando huic lo-

co mittit nos ad Varronē de re ruſtica lib. I. xvij. Nam quod ibi legimus, *quos obæratos noſtri vocitarunt*, nihil ad Taciti & Cæſaris obæratos. Et aperte ſcribendum *operarios*, vt ex ſerie totius capitis clarum, manuducente vetere ſcriptura, *oberarios*; quam & optimus atque eruditiſs. Victorius è ſuis libris adnotauit, & ego ipſe legi in optimo Regiæ bibliothecæ libro, qui per omnia ferè ſimilis optimo illi Victoriano; hoc melior, quod poſtrema pagina in eo ſupereſt, quæ abfuit ab altero; & quia abfuit, extrema Varronis librorum clauſula corruptiſſima; quam iuuabit obiter reſtitutam hîc dare; Editur vulgo. *Nos hæc: at ſtrepitus à dextra; & eccum recta candidatus noſter deſignatus ædilis. cui nos occurrimus; & gratulati in Capitolium proſequimur. ille inde eundo ſuam domum, nos noſtram. Opinionis noſtræ ſermonem de paſtione villatica ſummatim hunc quem expoſui habeto.* At quanto melius in illo veteri: *Et cum lata candidatus noſter deſignatus ædilis ſe in villam: Cui nos occidimus, & gratulati in Capitolium proſequimur: ille inde endo ſuam domum, nos noſtram. Opinioni noſter ſermone de paſtione villatica ſummatim hoc quem expoſui habito.* Egregie, ſi addas ſcribendum, *nos noſtram, ô Pinni noſter*. Nam hic liber ſcriptus ad Q. Pinnium; vt primus ad Fundaniam vxorem, alter ad Turranium Nigrū. *Endo ſuam domum*, habet ab Ennio. *Occidere* pro occurrere, notum ex Feſto, & Plauto. Iam illa, *ſe in villam*, eleganter addita, quia illi in villa publica; vbi expectauēre candidatum: dixerat enim; *Reſpectantibus nobis, quod eò candidatum noſtrum venturum ſciebamus*: nam ita ſcribendum, non *& candidatum*, vt vulgant. Vnum eſt in veteri ſcriptura; quod

quod nondum intellexi, quid ſibi velint illa, *cum læta*, niſi ſit, cum læta turba, Sed de hoc quæramus amplius. At de toto illo capite XVII. libri primi, & de operariis illis, plura alio loco.

134. *Inimicitias faciunt, ac mihi relinquunt*] Curioſe inquirenti mihi olim in hanc ſententiam, viſum mendum, & probaui doctis. nunc, niſi fallor, veram medicinam vidi. Reſcribendum, *Inimicitias faciendas mihi relinquunt*. fons mendi, ex veteri ſcriptura, *faciundas*. Ædiles incuſauerant luxum generali oratione, gloriamq. ex eo apti. Remedium ei malo in ſingulorum correptione, quod plenum inuidiæ & ſimultatum Senatus ad Principem retulerat. Ille ambigua, vt ſolebat, oratione primum excuſat in vniuerſum emendari poſſe. Sub finem, iiſdem qui gloriam ex reprehenſione vitiorum quæſiuerant, relinquit emendationem ſingulorum, hoc eſt inimicitias faciundas: Et ne coacti videantur, vult videri relictum hoc ipſorum arbitrio, ſi pares ſe iudicent tantæ rei. ſenſit Senatus Principis voluntatem, & Ædilibus, qui emendationem poſtulauerant, eam curam permiſit. Indicio eſt Suetonius in Tiberio; & quod Tacitus addit, *Remiſſam Ædilibus talem curam*, non eſt contra. permiſſum enim vult Ædilibus, vt in luxum inquirát ex ſumtuariis legibus. *Remiſſa* ſi quidem idem quod permiſſa, vt lib. j. *Remiſit Cæſar*, pro permiſit, quod adſeruit maximus Cuiacius. Symmachus Ep. VIIII. VI. *Actores abſentium, quibus res longinquè remittitur tanquam ſoluti legibus viuunt; quoniam procul poſitis nullus damnorum* (*γρ. dominorum*) *terror incurrit.*] Et alia exempla paſſim. Sed quid fiet iis quæ mox

Tacitus addit, luxum illum & profuſionem annonæ ab Actiaca pugna ad Galbæ imperium licentia ſumma exercita, tandem poſt Veſpaſiani æuum per ſe exſoleuiſſe. Scilicet, vt ſumtuariis Auguſti ac Tiberij legibus nullus magnus & rigidus vindex; ita quod nunc Ædilibus permiſſum, id exercuêre in popinas ac vulgares cœnas, non in procerum & magnatium inſana conuiuia; quod & Plinij locus de Galba Ædile popinarum pœnis famam aucupante indicio eſt.

135. *Ne ſucceſſor in incerto foret*] Inſignis locus, & curate expendendus vbi conſultatio incidit, an Principi deſignandus ſucceſſor. Quæſtio maxima, & cuius partes fecerim duas; primam, an Reipublicæ id expediat; alteram, an Principi. In prima generatim hoc cenſuerim, expedire ſemper Reip. ne ſucceſſor in incerto ſit, qui ſi quid humanitus accidat Principi, conſenſu omnium firmatus ſuſcipiat gubernacula, cognito multis experimentis naſci maximas turbas, ſi Princeps nullo certo ſucceſſore moriatur, trahentibus ad ſe pluribus ſummam imperij. Cuius rei nullum clarius documentum imperio Alexandri Magni, quo nullum florentius nec maius vnquam fuit pro breuitate temporis, quo paratum primo, dein auctum: nec venerat adhuc eo vt mole ſua caderet, quod ſolet in magnis imperijs; quum recens adhuc & florens nondum corruptionem ex ſenio metueret; niſi ſi dicas, quod breui adoleuerat, breui perire debuiſſe; vt contra quæ magno molimine creſcunt, diutius manere experimentis cognitum ſemper. Sed vtvt ſit, nulla alia cauſſa deſolatum tam cito, quam quod

moriens Alexāder ſucceſſorem ſibi nullum certum reliquiſſet. Erat hinc filius paruulus adhuc in cunis, cui fauor à patre apud multos. Illinc frater Aridæus, qui & ſtudia multorū habuit memoria patris Philippi, qui vt non tam latum imperium quæſierat, ita ea fundamenta iecerat, ſine quibus nec Alexander ad illa veniſſet. Alia ex parte Perdiccam imperatorem ſibi volebant quidam ob annulum ab Alexandro moriente ipſi datum, & ſupremam voluntatem principis quouis iure potiorem rati; eius maxime, qui imperium relinqueret non à patre aut auo, ſed à ſe partum. Hæc ſtudia dum diuerſos duces rapiunt in partes, peſſum dedere partam Macedonum nomini tanto labore gloriam, quę non accidiſſent ſi obuiam itum ab Alexandro viuo fuiſſet huic diſcidio. Sed nulla eius culpa, mortui ante quam de morte cogitandum ſibi putaret; exemplum tamen, quouis tempore facturum ex officio principem, ſi ſucceſſorem deſtinet ſibi. Quo exemplo contentus ero in hac parte prima. ſequitur pars altera conſultationis, an expediat principi, & deſtinatio ſucceſſoris munimento ſit viuo, an irritet ſcelera deſperatorum. Qua in re conſilium refert Tacitus diui Auguſti, principis ſapientiſſimi atq. optimi; qui primus poſt fluctuātes Reip. Romanæ reliquias inter tot aduerſos, hos partiū diuerſarum, illos libertatis memores, gratæ vſq. omnibus, niſi iis quibus ſtatus integer rep. integra eſſe non poteſt, primus, inquam, inter tot obſtantia cōſtituerit ſibi ſecuram & longe pacatam dominationem ſummam; eius igitur conſilium hoc fuit, Diligendum à viuo ſucceſſorem, & deſtina-

tum augendum honoribus, ne ſucceſſor in incerto ſit; ſic cohiberi prauas aliorum ſpes ratus. Quod conſilium ſecutus euentus felix comprobauit. Opponitur contra exemplum Galbæ, qui ſecurus pacatum imperium tenere potuit, niſi Piſonem ſibi adoptando ſucceſſorem deſignaſſet. Ante id factum enim Otho nihil mouebat; perfecto, ſpe deiectus imperij tentauit extrema, perfecitq. Certa reſpõſio huic exemplo. Malum id maximum in Rep. quum plures viuo principe ſibi promittunt ſucceſſionem; ſed nunquam maius quam vbi iis variæ cauſſæ quîs freti, & ambigua certaturis victoria; aut vbi cauſſa vnus potior, alter fauore. Hoc in Tiberij & Galbæ principatu animaduertere eſt. Cauſſa melior Piſo; non quod ius aliquod ei, nam neq. ex iure imperium, quod tum primum tranſierat à generis prærogatiua ad electionis iudicium; ſed quod bonus, iuſtus, ſpe fore, vt ſine vitio regeret Remp. tum fauor Galbæ; quæ omnia ſuadebant eum præferri. At militũ fauor Othoni; hoc eſt eorum, quorum in manu tum omnia. In Tiberij principatu duo ſucceſſores videbantur oſtendi populo, Germanicus, & Druſus; vtrique ſuus fauor, ſua cauſſa. Hic, quia filius principis, præualuit amore patris; inferior gloria belli, metu luxuriæ erumpentis in iuuene, & crudelis animi. Alter, quia eadem familia, progener Auguſti, adoptatus à Principe, & iuſſu eius qui imperium dederat Principi; accedebat moderatio, & ſummus in eum fauor populi, poſtremo, gloria rerum geſtarum. In eiuſdem Tiberij extremo vitæ tempore eadem ambiguitas: mortuis duobus

filiis ſupererant nepotes duo; quiſque paterni fauoris ac gratiæ heres. Propoſui cauſſas ancipitis conſilij ſub his principibus. videamus quis ſucceſſus. Tiberij in vtroque melius fatum quàm Galbæ. Dum duo fuerunt, quorum alterum præoptaret ipſe, alter ſtudiis omnium vocaretur, ſuſtinuit iudicium; ne aut alterum firmando ſuum abiceret; aut iſtum præferendo ſtudia popularium in ſe concitaret. Quod noſter optime notat in his verbis, *quum incolumi Germanico integrum inter duos iudicium tenuiſſet.* In eiuſdem principis fine æque ſuſpenſa ſtudia inter Caligulam & Tiberium, & cauſſæ eædem celandi cōnſilij, & animi, quem ſi aperuiſſet, nocuiſſet ipſi ſibi; & qui odio iam erat multis, aut deſtituto proprio nepote Tiberio miſeram domus ſuæ ruinam vidiſſet viuus, aut electo periculum præſens ſibi ipſi creaſſet. In Galba ſtudia quoque eadem fuerunt, at non eadem moderatio; quippe in principe rigide præfracto & retinenti eius quod optimum videretur; non conſulto, an & id ſaluo Reip. ſtatu poſſet. Suſtinere inter duos iudicium noluit: ideo peſſum ijt adlecto altero, & eo qui plus poterat, minus poſſe debebat, coacto ad arma deſperatione exſpectati præmij. Sed cauſſa alia Galbæ fuit præcipitandi iudicij, quæ Tiberium non vrgebat. Senem principem nolebant pati exercitus, niſi fultum munimento liberorum, aut eorum à quîs Reſp. opem exſpectaret, princeps tutamen. Nec potuit differendo Tiberianam artem ſequi, librato inter duos iudicio, quin ſibi ipſi & ſummæ rei peſſime cautum iret. Sed hoc teneant principes qui in eadem alea, cauere me-

lius rebus ſuis, & frangere ante potentiam eius qui abicitur, quam altero electo hic ad experiundas opes ſuas cogatur deſperatione ſperatæ potentiæ. Bene id Auguſtus, qui Tiberium fregit ablegatum Rhodum antequam Caium & Lucium nepotes eueheret ad ſpem certam imperij: & poſtmodũ fregit Agrippam Poſtumum, electo & deſtinato Tiberio. At Galba non modo non fregit Othonem, ſed etiam adiuuit, auxit. Pauca ei ſtudia militum, & ea ex memoria Neronianæ luxuriæ, cui ſimilis Othonis vita. Auxit ſtudia partium Galba negando paruulo donatiuo, quo demulceri potuerunt; & à diſſimilitudine vitæ cogendo exſpectare eos à luxurioſo, quod ab auaro fruſtra expetiſſent. Itaque ex iis quæ diximus conſilium hoc manet; ſi duo ſint qui vocentur ad ſpem ſucceſſionis cauſſis diſparibus, ſed quis vtriſque ſua munimina, ſi res non vrgeat, vtendum Tiberij conſilio, temperanda ſtudia inter vtrumque, donec melior aut omnibus probetur, aut abiecto deteriore ſecurus ac ſine æmuli metu capeſſat ſpem imperij. Sin, vt in Galba, res inſtet, & neceſſe ſit vel bello ingruente, cui non alius dux dari poſſit quam qui ſucceſſor futurus, vel ingraueſcente ætate principis aut morbo, tunc hoc Galbæ ſequendum eſſe, vt bonum & dignum eligamus potius eum aliquo periculo, quam malum ſecuri futurorum, & nobis ſolis conſulentes. Deinde hoc adiciamus, quod non ſeruatum Galbam peſſumdedit vt quos fauere deteriori princeps viderit, eos omni ope, omnibus artibus ab eo abducat: omnibus artibus dico, etiamſi à publica diſciplina deſciſcen-

dum ſit. Galbam enim exactio diſciplinæ militaris, & ſtudium frenandæ impotentiæ & auaritiæ prætorianorum peſſumdedit: quibus eo tempore indulgendum aliquid fuit potius, quam daretur cauſſa qua ſibi ipſi arrogarent omnem licentiam. Cato præfractus nimium negando multa publicanis abalienabat ordinem Equeſtrem à Senatu, & bicipitem ciuitatem faciebat. Bono id conſilio quidem; ſed dum retinentiſſimi ſumus alicuius publicæ honeſtatis aut iuris, ſæpe fit vt iniuriam & iniuſtitiam omnem inducamus imprudentes intra mœnia. Conciliandi ergo quacunque ratione ſiqui erunt qui turbare poſſe videbuntur; aut ſanè exarmanda ante eorum audacia, quam cogendi ad omnia audenda abiecto eo cui ſtudebant. Sera remedia, tum quum vulnus ſaucium perduxit ad extremos halitus. Seræ deſtinæ, quum ruit conuitio parietum domus: & ſera tum coërcitio, aut cōciliatio plus potētium, quum efferati ruunt ad arma: ſicuti in Galba documentum clarum exſtitit. In aliis principibus, ſi ſimilia exempla obtenduntur, dici poteſt non tam eſſe damnoſam electionem potioris, quam fuit electionis dilatio, quia dilatione ſpes ab aliis concipitur. Ab initio ſi fieri poteſt oſtendendus qui deſtinatur imperio, nequis ſpe ſubleuari ad res nouas poſſit. Quod & in Galba ipſo exemplum habet: quem neque Otho perculiſſet, ſi antequam rediiſſet ex Hiſpaniis habuiſſet ſecum ſucceſſorem imperij. Dilata electio & adoptio ſpem Othoni creauit; dein, ea præciſa, audaciam. Hæc ſatis ſunt ad eos qui periculum metuunt Principi deſtinanti ſucceſſorem ab iis quibus ea

deſtinatio ingrata. Sed & alterum periculum oſtenditur, ne is ipſe qui deſtinatur ſucceſſor audeat aduerſus Principem; auctúſque ab eo honoribus potentiam vertat in eius exitium. huic periculo obuiam ibitur à Principe, ſi hæc duo ſeruârit, quæ Tacitus verbo notat: *ſimul modeſtiæ Neronis & ſuæ magnitudini fidebat.* Vtrumque vt non ſemper concurrere poteſt, ita alterutro confidere debet Princeps qui ſucceſſorem quærit ſibi, eíque in manus tradit exercitus ac cetera imperij munimina. Primum eſt magnitudo Principis, quæ firmata longo imperio, amore ciuium, minus ſollicita eſt quē eligat, quia hoc vnum intueri habet, eum eligi qui Principe mortuo par ſit rebus. Alterum, modeſtia deſignati, qui talis ſit, ingenio, adſuetudine, vt etiamſi poſſit, etiamſi vocetur ad imperium, malit tamen exſpectare id quam ſcelere præripere: qualem Germanicum ſenſit Tiberius, quem certo deſtinaſſet, niſi ſuum prætuliſſet adoptiuo: quæ cauſſa ei potior quærendæ neci iuuenis inculpati, quam ſuſpicio adfectati imperij, aut inuidia recuſati. Auguſto firmato longa pace, longa adſuetudine dominij nullus metus à quoquam; eo ſecurior, quemuis elegiſſet. Galbæ recens vocato ad imperium, nutantibus adhuc exercitibus, infenſis qui licētiam ſub priore Principe adſuetam deſiderarent, crudelitatem, quæ ſemper mutationibus rerum comes, horrerent, opus fuit electo eo, qui modeſtia & moribus bonis cognitus non ſolum recturus eſſet imperium ſolus ſine probro, ſed etiam qui exſpectare mallet quā occupare. Et Piſo ad eam rem dilectus optimè ac ſapientiſſimè. Infelix

Claudius, qui Neronem diligendo & ſibi & ſuis exitium accelerauit. Poſtremum eſt, vt eum Princeps eligat qui bonis artibus clarus, quemque parem rebus futurum aut experimentis cognitum ſit, aut ſumma indole: quod & rectè Tacitus expreſſit his verbis; *Modica de moribus adoleſcentis, neque in falſum aucta retulit, eſſe illi coniugem, & tres liberos, eámque ætatem, qua ipſe quondam à Diuo Auguſto ad capeſſendum hoc munus vocatus ſit: neque nunc propere, ſed per octo annos capto experimento, compreſſis ſeditionibus, compoſitis bellis, triumphalem & bis Conſulem noti laboris participem ſumi.* Quæ poſtrema verba non capit noſter interpres, quum *notum laborem vertit*, cognitum omnibus, quum dicat, cognitum ipſi Druſo, qui iam in partem curarum vocatus ante.

136. *Porro ſi hi duxiſſent prouincias*] id eſt, ſortiti eſſent, ſorte duxiſſent. quod idẽ prorſus eſt ac ſi diceret, ſi hi in prouincias populi Romani iſſent: nam earum perpetua nota, ſors: adeo vt etiamſi aliqua occaſione fiat vt in eas eatur ſine ſorte, tamen ſorte obtineri dicantur: vt ſupra, de Lepido; *Etiam Aſiæ ſorte depellẽdum*; quum prouincia Africa extra ordinem data, Aſia illi ſine ſorte reſtaret regenda. Ita hic Maluginenſis petit vt ſibi liceat ſorte Aſiam habere, quum eadem Africa extra ordinem Blæſo continuata, ſine ſorte eam habiturus eſſet, ſi fas ei egredi pomœrio. Et in fine libri; *Ita ſors Aſiæ in eum qui Conſularium Maluginenſi proximus erat collata.* Ita κληρωτοὶ dicuntur in loco Dionis quem adduxi ſupra, prouinciarum publicarum præſides. Et Tacit. ſup. lib. II. *Maius imperium quoquo adiſſet quam his qui ſorte aut miſſu*

Principis obtinerent.id eſt, quam omnibus prouinciarum præſidibus, ſiue ij in populi Romani Prouinciis, ſiue in Cæſarianis. Præſidibus dixi, quia id nomen olim generale vtriſque, quod poſtea in iure noſtro reſtrictiùs obſeruatum. Gellius 11.11. *Ad philoſophum Taurum venerat vir clariſſimus præſes Cretæ prouinciæ:* quæ certe in populi Romani prouinciis & ei proconſul. Et ne poſtea mutaſſe credas, idem Gellius fine capitis vetat: *Sedeat hic potius*, inquit, *qui populi Romani magiſtratus eſt.*

LIB. IIII. 149. *In ceteros metus crederetur*] Quæ mihi & aliis viſa, nunc damno. Verius eſt quod video placuiſſe doctiſſimo Sauillò, *crearetur.*

150. *Tres vrbanæ, nouem prætoriæ*] Labor vt reſcribam, *decem prætoriæ*, quia & Dio decem millia militum fuiſſe ait, in decem cohortes tributa, & manſiſſe eundem numerum etiam ſequenti æuo fidem facit vetus inſcriptio, quam deſcripſi ex libro Epigrammatum vrbis Romæ:

M. AVRELIO. CÆSARI. IMP. CÆSARIS. T. ÆLI. HADRIANI. ANTONINI. AVGVSTI. PII. FIL. DIVI. HADRIANI. NEP. DIVI. TRAIANI. PRONEP. DIVI NERVÆ. ABNEP. COS. PETRONIVS. MAMERTINVS. ET. GAVIVS. MAXIMVS. PR. PR. TRIBVNI. COHORTIVM. PRÆTORIARVM. DECEM. ET. VRBANARVM. TRIVM. CENTVRIONES. COHORTIVM. PRÆTORIARVM. ET. VRBANARVM. ET. STATORVM. EVOCATI. COHORTES. PRÆTORIÆ. DECEM. ET. VRBANÆ. X. XII. XIIII. CENTVRIÆ. STATORVM. OPTIMO. AC. PIISSIMO.

Nam quod Vitellius ſedecim prætorias conſcripſit, quatuor vrbanas, non manſit diu. De tota ratione prætoriani & vrbani militis nihil addi poteſt ad ea quæ doctiſſimus Sauillus adnotauit, in accuratiſſimo tractatu de militia Romana, quem vna cum notis ad Taciti hiſtorias, & Agricolam editum ante aliquot annos pauci vidêre, quia malo maximo rei literariæ Anglica tantum lingua publicatus.

158. *Et quando exiret.*] Defectum eſſe cenſent viri docti: mihi aliter videtur. Inter cauſſas omiſſæ confarreationis, has adfert; vnam, cærimoniæ difficultates, quas vel incuria negligerent, vel conſulto vitarent. Alteram, ob priuilegia liberorum, qui flamines aut flaminicæ: quia ij adepto ſacerdotio ſtatim exibãt è patris poteſtate: quod nolebant patres, & ne inuiti paterentur, omittebant vſum confarreationis, ne liberi eorum in id ſacerdotium legerentur. Nam alioqui filij, etiam honoribus aucti, filię, etiam nuptæ, manebant tamen in patris poteſtate, vt notum eſt è noſtris legibus. Re deliberata, Senatus in ipſis cærimonijs & in iure flaminis nihil mutat; in iure flaminicæ hoc tantum, quod ſacrorum cauſſa in manu viri eſt, cetera in manu & poteſtate patris, ſicuti aliæ feminæ. De confarreatione multa docte notata, & ex omnibus clarum, ſanctas habitas eas nuptias. ideo priſci moris ſeruantiſſimus Apuleius Cupidinis nuptiis eam adhibet, loco vulgo corrupto, quem obiter emendabo. lib. v. Miles. *Ego vero ſororem tuam, & nomen quo tu cenſeris aiebat, iam mihi confeſtim arra atq. his nuptiis coniugabo.* Libri veteres cõſtanter habent, *confeſtim arreat*

hijs nubtijs. Scilicet ſcripſiſſe illum; *iam mihi confarreatis nubtijs coniugabo.*

Ibid. *Flaminica dialis.*] recte, *flaminica*. ita ſemper Gellius, Feſtus, Seruius, alij: & aliã eſſe flaminiam oſtendit Feſtus, ſacerdotulam videlicet quæ flaminicæ præminiſtrat, vt flaminius Camillus, qui miniſtrat Flamini. De hac ſacerdotula capio antiquum lapidem, MARCELLA. FLAMINIA. AVGVSTÆ. & Ouidium II. Faſt.

Ipſe ego Flaminiam poſcentem februa vidi.

quamuis ſecus alij.

161. *Plautius Siluanus.*] Lapis, quem retulit eruditiſſ. Lipſius, non eſt de hoc Siluano. Nam in eo Plautius & Claudij Imp. comes fuiſſe dicitur in Britannia, & vixiſſe vſq. ad Veſpaſianum. Deſcribam integrum ex Apiano, & Epigrammatis vrbis Romæ; TI. PLAVTIO. M. F. ANI. SILVANO. ÆLIANO. PONTIF. SODALI. AVG. III. VIR. A. A. A. F. F. Q. TI. CÆSARIS. LEGAT. LEG. V. IN. GERMANIA. PR. VRB. LEGAT. ET. COM. CLAVDII. CÆSARIS. IN. BRITANNIA. COS. PROCOS. ASIÆ. LEGAT. PROPRÆT. MOESIÆ. IN. QVA. PLVRA. QVAM. CENTVM. MIL. EX. NVMERO. TRANSDANVVIANOR. AD. PRÆSTANDA. TRIBVTA. CVM. CONIVG. AC. LIBERIS. ET. PRINCIPIBVS. AVT. REGIBVS. SVIS. TRANDVXIT. MOTVM. ORIENTEM. SARMATAR. COMPRESSIT. QVAMVIS. PARTEM. MAGNAM. EXERCITVS. AD EXPEDITIONEM. IN. ARMENIAM. MISISSET. IGNOTOS. ANTE. AVT. INFENSOS. P. R. REGES. SIGNA. ROMANA. ADORATVROS. IN. RIPAM. QVAM.

TVEBATVR. PERDVXIT. REGIBVS. BASTARNARVM. ET. RHOXOLANORVM. FILIOS. DACORVM. FRATRVM. CAPTOS. AVT. HOSTIBVS. EREPTOS. REMISIT. AB. ALIQVIS. EORVM. OBSIDES. ACCEPIT. PER. QVÆ. PACEM. PROVINCIÆ. ET. CONFIRMAVIT. ET. PROTVLIT. SCYTHARVM. QVOQ. REGE. MACHERONENSI. QVÆ. EST. VLTRA. BORVSTHENEM. OBSIDIONE. SVMMOTO. PRIMVS. EX. EA. PROVINCIA. MAGNO. TRITICI. MODO. ANNONAM. P. R. ADLEVAVIT. HVNC. LEGATVM. IN. HISPANIAM. AD. PRAEFECTVR. VRBIS. REMISSVM. SENATVS. IN. PRAEFECTVRA. TRIVMPHALIB. ORNAMENTIS. HONORAVIT. AVCTORE. IMP. CAESARE. AVGVSTO. VESPASIANO. VERBIS. Q. I. S. S. MOESIAE. ITA. PRAEFVIT. VT. NON. DEBVERIT. IN. ME. DIFFERRI. HONOR. TRIVMPHALIVM. EIVS. ORNAMENTOR. NISI. QVOD. LATIOR. EI. CONTIGIT. MORA. TITVLVS. PRAEFECTO. VRBIS. HVNC. IN. EADEM. PRAEFECTVRA. VRBIS. IMP. CAESAR. AVG. VESPASIANVS. ITERVM. COS. FECIT.

164. *Dilectis circum ſtipatoribus*] Scribe, *diſiectis*.

168. *Neq. refert cuiuſquam Punicas Romanáſue acies*] Prorſus idem eſt, quod apud Iuuenalem Sat. 1.

Quid refert, dictis ignoſcat Mutius, an non?
Pone Tigellinum.--- Et paulo poſt:
Securus licet Æneam, Rutulumq. ferocem
Committas: nulli grauis eſt percuſſus Achilles,
Aut multum quæſitus Hylas. ---

Ibid. *Cremutius Cordus.*] De cuius fine legen-

dum Senecam conſolatione ad Marciam bene monuit Lipſius, & partem eius loci feliciter correxit. At quod in fine editur; *Magna res erat in quæſtione, an mortis rei perderentur*; rectiſſimum eſt quod ille in libris inueniſſe ſe teſtatus, *proderentur*, hoc eſt, ederentur. Rei ſemper produntur ab accuſatore, & recipiuntur à iudice certi & nuncupati criminis, cui pœna ſtatuta certa lege; puta maieſtatis, adulterij, falſi, de vi publica, repetundarum. At hic nouum crimen, *reus mortis*; non vt Græcis θανάτου δίκη, nam id eſt cædis, ſiue mortis alienæ; hic reus mortis ſuæ. Nam maieſtatis reus Cordus ante diem iudicij mortem ſibi ipſi conſtituerat: id delatores vt impedirent, quia bona ſponte morientis non publicata, veniunt ad tribunal, tanquam, inquit, poſtulaturi reum noui criminis, mortis ſuæ. Quæ alia viri docti comminiſcuntur, & frigida nimis, & longius abeunt à ſcriptura veteri.

175. *Veterem inter Herculis poſteros diuiſionem Peloponneſi*] Sortitio Heraclidarum poſt victos Peloponeſios, & diuiſio in Lacedæmoniorum, Argiuorum, ac Meſſeniorum regionem ſatis nota ex veteri hiſtoria. Temenus Argiuam, Ariſtodemus eiuſq. liberi Lacedæmoniam, Creſphontes Meſſeniam habuere. Ea diuiſio & quæ eam præceſſit Heraclidarum expeditio octogeſimo anno fuit poſt excidium Troiæ. Euſebius, Diodorus, Paterculus, & omnis hiſtoria Græca, & corrigendus Strabo lib. XIII. in quo ἑξήκοντα ἔτεσι τῶν τρωϊκῶν ὕστερον male ſcribitur pro ὀγδοήκοντα, tralatitio errore ex notis. Viginti annis ante captam Troiam prima expeditio Hera-

clidarum fuerat, in qua occiſus ab Echemo Tegeate Hyllus Herculis, & ex pacto receſſere Heraclidæ, nec rediere ante completum pactionis tempus, hoc eſt, poſt centeſimum annum. Herodotus lib. VIII. Pauſanias in Meſſenicis. ἔστιν Ἀβία ἐπὶ θαλάσσῃ πόλις. ταύτην ἱρὴν καλέουσι πάλαι, καὶ τῶν ἑπτά φασιν εἶναι πόλεων, ἃς ἀχιλλεῖ πεποίηκεν ὅμηρος ἀγαμέμνονα ὑπισχνούμενον. Γλήνου δὲ καὶ δωριέως μάχῃ κρατηθέντων ὑπ' ἀχαιῶν, ἐνταῦθα Ἀβίαν Ὕλλου τοῦ Ἡρακλέους τροφὸν ἀποχωρῆσαι ἐς τὴν ἱρήν, &c. Hiſtoria ignota mihi de Glyno & Dorico; credo & aliis. Sed omnino reſcribendum: Ὕλλου δὲ καὶ δωριέων μάχῃ κρατηθέντων ὑπ' ἀχαιῶν. Dores ſemper Heraclidæ, & qui ab illis. Achæi tum communi nomine omnes Græci; ita tamen vt fere Dores atq. Iones excipiantur. Itaq. eos ecce nominat etiam in hac ipſa re narranda Herodotus. ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεὶ ἡρακλεῖδαι ἐπειρῶντο μετὰ τὸν εὐρυσθέος θάνατον κατιόντες ἐς Πελοπόννησον, τότε εὑρόμεθα τοῦτο, διὰ πρῆγμα τοιόνδε, ἐπεὶ μετ' ἀχαιῶν καὶ ἰώνων τῶν τότε ἐόντων ἐν πελοποννήσῳ, &c.

Ibid. *Suoq. regi Dentheliatem agrum.*] Dentheliatem agrum nullum hic locum habere recte monuerunt. Sed nec Eleates ferri poteſt, quod iis viſum: primum, nunquam Eleates pro Elæo dicitur, ſed aut ex Elea ſiue Velia Italiæ, aut ex ciuitate cui nomen ἕλος τῆς λακωνικῆς, à quo ἐλεάται Theopompo apud Athenæum, qui poſtea εἵλωται. At ἠλεῖος ab Elide, non Ἐλεάτης. Deinde, ne Elæus quidem ager hic locum habere poteſt, qui inter Dymam quidem & Meſſenam eſt, & vere id Strabo, ſed non inter Meſſenam & Laconicā. Ita enim eſt; Dyma vrbs poſtrema Achaiæ; eam excipit Elæorum ager; hunc Meſſeniorum; dein Laconica eſt. At regionem quærimus, quæ media-

Meſſeniā inter & Laconicam, & in ea hoc templum. Poſtremo, nuſquam proditum Elidem aut Elæum agrum fuiſſe in ſorte Heraclidarum; quæ vtraq. ratio etiam refellendis ijs qui reſcribunt in Tacito, *Tegeatem*; qui ager neq. in ſorte Ariſtomachi filiorū fuit vnquā, ſed ſemper Arcadiæ; neq. inter Meſſeniam Laconicam, ſed ſupra Laconicam, quum infra eam ſit Meſſenia. Nec Pauſanias iuuat, qui coli Limnatidem Dianam Tegeæ fatetur; ſed ita vt Aleam Mineruam Mantineæ, propriam Tegeatarum; Leucophrynam Dianam Athenis, Magneſiorum. Nec certius quidquam eo quod iamdudum moneo, de Thuriate agro ſenſiſſe & ſcripſiſſe Tacitū, in quo Limnæ vicus ſacer Dianæ cultu, & qui inter Meſſenios & Laconas controuerſus. Vtrumq. probat Pauſaniæ locus inſignis in Meſſenicis. ἐντεῦθεν πρὸς μεσόγαιαν τῆς Μεσσηνίας σταδίους προελθόντι ὀγδοήκοντα ἔστιν ἡ Θουριατῶν πόλις. Ἄνθειαν δὲ αὐτὴν ἐν τοῖς ἔπεσιν ὀνομάζεσθαι τοῖς Ὁμήρου λέγουσι. Λακεδαιμονίοις δὲ ἔχειν τοῖς ἐν Σπάρτῃ τὴν Θουρίαν ἔδωκεν Αὔγουστος. Αὐγούστῳ γὰρ βασιλεύοντι Ῥωμαίων ἐπολέμησεν Ἀντώνιος, γένει καὶ οὗτος Ῥωμαῖος. καὶ οἱ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἄλλοι τε καὶ Μεσσήνιοι προσέθεντο, ὅτι ἐφρόνουν Λακεδαιμόνιοι τὰ Αὐγούστου. καὶ ὁ μὲν τούτων ἕνεκα Μεσσηνίοις καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀντιταξαμένων τοῖς μὲν αὐτῶν ἔλαττον, τοῖς δὲ καὶ ἐς πλέον ἐπεξῆλθε. Θουριᾶται δὲ ἐκ τῆς πόλεως ἐν μετεώρῳ τὸ ἀρχαῖον οἰκουμένης ἐς τὸ πεδίον κατελθόντες οἰκοῦσι. οὐ μὴν παντάπασί γε οὐδὲ τὴν ἄνω πόλιν ἐκλελοίπασιν, ἀλλὰ καὶ τείχους ἐρείπια, καὶ ἱερὸν ἐστιν αὐτόθι ὀνομαζόμενον θεοῦ Συρίας· τὴν δὲ ἐν τῷ πεδίῳ πόλιν ποταμὸς καλούμενος Ἄρις παρέξεισιν. ἔστι δὲ ἐν τῷ μεσογαίῳ κώμη Καλάμαι, καὶ Λίμναι χωρίον. ἐν δ' αὐτῷ Λιμνάτιδος ἐστιν ἱερὸν Ἀρτέμιδος, εἶτα τηλέκλῳ, & cetera, quę narrauerat, antea in Laconicis. Planus locus, & ex quo certa in Tacito correctio: *Suoq. Regi dein Thuriatem agrum in quo id delubrum*

ceſſiſſe

ceſſiſſe. quando & de agro conſtat in quo Limnetis Diana, & de controuerſia ſuper eo agro, quam dijudicauit Auguſtus. Tantum aduerte pugnam Taciti, qui Diui Iulij & Antonij id decretum refert, cum Pauſania, qui diui Auguſti, odio Antonij. Sed hæc non mira in his hiſtoriæ parergis. Malim ego in hac parte Pauſaniæ fidem arbitrarier. Aduerte etiam Pauſaniam ſcribere Thuriam ab Homero vocari Anthiam, quum Strabo ſcribat, Æpiam. Res tota in coniectura eſt, & has ἀρχαιολογίας nouerunt omnes quàm ſint dubiæ. Vtramq. nominat Homerus Iliad. j. eodem loco.

Φηρὰς τε ζαθέας καὶ Ἄνθειαν βαθύλειμον,
καλήν τ' Αἴπειαν, καὶ Πήδασον ἀμπελόεσσαν.

183. *Et quia Lepidus ipſe diligi ſe per modeſtiam abnuebat.*] Scribe, *diligi à ſe.*

LIB. VI. 208. *Poſt ab Tullo Hoſtilio Numam Marcium.*] Quis hic Numa Marcius, indictus vniuerſæ hiſtoriæ veteri? Volunt eſſe patrem Anci Marcij. Mihi aliter videtur; neq. enim id tacuiſſent auctores originum Romanarum, & contra Liuius Ancum Marcium nobilem ait vna imagine Numæ. Itaq. maneo in eo quod pridem monui, legendum *Numæ N. Marcium,* id eſt, Numæ nepotem. Is es Ancus Marcius, qui mox ſucceſſor Tullo Hoſtilio. Seneca epiſt. CVIIII. *Quum ad hanc eandem lectionem philologus acceſſit, hoc ſubnotat, duos Romanos reges eſſe, quorum alter patrem non habet, alter matrem: nam de Seruij matre dubitatur; Anci pater nullus, Numæ nepos dicitur.* Ita libri meliores.

210. *Sanus repertus.*] Bene monent corruptam lectionem. reſcribe; *ſane is repertus apud fretum Sici-*

lia. Accuſatus Rubrius deſperaſſe de rebus Romanis,& paraſſe perfugium ad Parthos. Sane, inquit Tacitus, ad fretū Siciliæ captus, retractuſq. nullam itineris probabilem cauſſam reddebat; vnde fides, verum crimen obici. *Sane*, ita ſæpe in vſu Tacito. Paullo poſt; *ſane vetus vrbi fenebre malum.*
Ibid. *L. Caſſius.*] Notauit hîc doctiſſimus Lipſius errorem Onufrij ac Sigonij, qui Caſſium hunc eundem eſſe volunt cum Iuriſconſulto C. Caſſio. Sed quod idem accuſat Pomponium, verbo reſpondebis, & defendes S. C.tum. non enim is M. Vinicium collegam dat Caſſio Iuriſconſulto, ſed Quartinum; nec mentio vſquam Quartini nomẽ adhæſiſſe huic Vinicio. Conſules ergo ſimul L. Caſſius Longinus, & M. Vinicius,& quidem ordinarij. Rurſus Conſules ſimul C. Caſſius Iuriſconſultus,& Quartinus, ſed ſuffecti. Monuit id doctiſſimus atq. optimus ſenex Iacobus Cuiacius ad l.II.de orig.iuris. Itaq. & Lipſij ſententia hos Caſſios diſcernentis, vera, docta, & Pomponius ſine culpa. Tu modo ex breuiario libri v. tolles Quartini nomen, quod Lipſius addidit, credulus faſtorum concinnatoribus.
LIB. XI. 236. *Liberum ei mortis arbitrium.*] Non ſunt hiulca, nec confuſa, ne putes. Inſignem impudentiam Vitellij notat, & inſignem ſtoliditatem Claudij. Aſiaticus accuſatus erat à Suilio palam, clam à Meſſallina & Soſibio. Quum reſponderet criminibus, flexus princeps,& iam in conſilium ibat de abſoluendo, quem videbat innocentem. Scelеſte Vitellius, amicitiam prætexens,

& recenſitis quæ fidem facerent eum cupere rei cauſſa, flexit tandem pro abſolutione ad mitiorem pœnam: & ſtolide Claudius exorari clemẽtiam ſuam paſſus artibus Claudij., quem nullius criminis compertum abſolutum ibat, ei priorum bene meritorum commemoratione victus, quaſi gratiam faceret, liberum mortis arbitrium permittit.

245. *Auxiliaris & diu meritis.*] Proba lectio, ſi eſſet à libris. Ita ſupra lib. II. *Tacfarinas auxiliaris, ſtipendia meritus.* Sed libri variant, & in Vaticano eſt: *auxiliare es diu meritus.* Quid proprius quã quod olim mihi viſum, *auxiliare æs diu meritus?* auxiliare æs, vt æs militare.

246. *Nos virtutem auximus.*] Nulla cauſſa eſt cur mutes, neq. ſemper augere paſſiue ſcriptum veteribus. Non melius ille qui in Catullo, augens, vult eſſe pro, auctus. noto verſu;

O decus eximium, magnis virtutibus augens.

quum vno ductu recte ſcribatur, *augens decus virtutibus*, vt apud Ouidium;

Ille memor magni generis, virtute quod auget.

Ibid. *Siniſtra in Remp. caſura, cum proſpere egiſſet.*] Facillima huic loco medicina. Veteres libri: *in proſpere egiſſet*; àddita litera ſcribe; *ſin proſpere egiſſet, formidoloſum paci virũ inſignẽ.* Non placebat moueri arma à Corbulone; ſiue rem bene gereret, ne arma & iis quæſitam auctoritatem verteret in principem; ſiue male, nequid imperium detrimenti caperet.

252. *Num Meſſallinam ſecretis minis.*] Æſtuant in hoc loco viri docti: ſed certe in ſimpulo fluctus mouent. Nuptiis Meſſallinæ cognitis inhorruere

omnes principis domeſtici,quia exitium principi imminere neceſſario videbant. Admoneri principem intutum, recordantibus potentiam vxoris, cuius vi tot proceres morti dati. Rurſus facilitas principis ſpem faciebat opprimendæ vxoris,ſi præuenirent; ſed in hoc metus, ne vxorem quãuis accuſatam audiret ante quam perderet: quod ſi fieret,eadem facilitas periculum vertebat in accuſatores.Eo metu fiebat, vt ad aliud conſilium deſcenderent, ſi ſine accuſatione Meſſallinæ poſsét auertere exitium à capite Principis. Id videbatur fieri poſſe ſi ab amore filij eam abſterrerent; quod ſecretis minis tentandum primo cenſuerant liberti, iniecto metu, niſi adulterum relinqueret, dicturos principi. Rurſus hoc conſilium periculoſum viſum, ne impotens mulier vltro monitores in exilium raperet. Ita in tanto conſiliorum æſtu deſtitêre prorſus ab omni incœpto Pallas & Caliſtus, expectaturi quid fors ferret: Pallas, ignauia; Caliſtus,prudentia. Solus Narciſſus perſtitit in amoliendo periculo quod imminebat capiti principis;ſed vſus priore conſilio,præueniendi adulteram apud aures principis; alterum conſilium aſpernatus, minis abſtenendæ Meſſallinæ, ne exinde ſuſpicaretur accuſatorem & occuparet.

253. *Tum potiſſimũ amicorũ vocat.*] immo,*potiſſimos.*

LIB. XII. 260. *Quin & inceſtum ac ſi ſperneretur.*] Duas cauſſas adfert cur matrimonium iam pactum nondum auderent celebrare: primum, ne princeps ſine exemplo inceſtas nuptias faceret: alterum, ne exemplum daret aliis idem facturis malo publico. Itaq.legerim: *Quin & inceſtui via*

ſi ſterneretur, ne in malum publicum erumperet metuebatur.

290. *Argiuos vel cum Latonæ parente.*] Dudum monui legẽdum, *Argiuos vel Cœum Latonæ parentem;* vel, *Et Cœum.* Cœus pater Latonæ, à quo nomen habet inſula. Xenophon qui mox dicitur medicus Claudij, Laërtio memoratus in fine Xenophontis Socratici, vbi Xenophontes recenſet; τρίτος, ἰατρὸς Κῷος.

291. *Perdita prius Domitia.*] Verum eſt, nomen huic mulieri fuiſſe, Domitia Lepida; ſed nõ ideo tranſpoſuerim hic eas voces: explicat enim ſequens quam Domitiam dixerit; neq. id apud Tacitum ſine exemplo. Lepida hæc procul dubio vna ex amitis Neronis, & apud quam ille educatus, matre in exſilium pulſa, vnde hæc blandimenta aduerſus alumnum: Eandem eſſe quæ mater Meſſallinæ, non perſuadent mihi viri docti; nam ecce forma & ætate Agrippinæ parem eam facit Tacitus, quod ſane in matrem Meſſallinæ cadere vix poteſt. Et quod ex ea & altero marito Appio Silano natum volunt L. Silanum ſponſum Octauiæ, prorſus ſtare non poteſt. Nam ex pręmiſſis ſequeretur ante Claudij & Agrippinæ nuptias licuiſſe ducere ſororis filiam. Faciunt enim L. Silanum & Meſſallinam Octauiæ matrem ex vna matre Lepida genitos; quod, vt dixi, ſtare non poteſt. Quod addit Tacitus, *impudicam & infamem*, ſcilicet ob fratris Domitij inceſtum, de quo Suetonius; quo in ſcelere conſtitiſſe mulieris libidinem vix ſimile vero.

Lib. xiii. *Quo bellum ex æquo modo pararet.*] Lege, *ex commodo pararet.* Hoc vult, datos obſides

non bona fide. aut ergo dati vt falleret, & oſtenſa pace bellum pararet commodo ſuo, cui tum non ſatis paratus; aut vt ſpecie obſidum amoliretur quos ſuſpectos haberet. Nihil certius.

313. *Inoffenſa tot Imperatorum malitia fuit.*] Ego vero nihil muto. Rarum in tãta ætate, tantis opibus, effugiſſe callidam ſæuitiam Tiberij, furioſum impetum Caij, ſtolidam vecordiam Claudij: quæ ſingulorũ vitia generali malitiæ vocabulo complexus noſter.

323. *Quæ teſtamento matris aut aui acceperant.*] Immo, *acceperat.*

330. *Deeſſe nobis terra in qua viuamus, in qua moriamur, non poteſt.*] Prorſus ſimilis locutio ſupra, fine libri XII. *Agrippina, quæ filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat.* Nam & ibi deeſſe videtur, *quibat.* Itaq. nihil mutauerim. Simile eſt primo hiſt. *Et pacis artibus, belli inexpertus.*

LIB. XV. 352. *Quod vberrimum ſpoliant.*] Corruptum locum eſſe & fatentur viri docti, & multa arguunt; maxime, quod *ſpoliant* præſenti dicit, mox alio tempore, *petebant.* Manuduxit me ad veram lectionem monitio Lipſij, qui, *defendentibus intutum*, ex libris retulit. Itaq. reſcribo; *quod vberrimum ſpolianti, & defendentibus intutum, læti præda, aliorum ſegnes, petebant.* Alacres nimirum ad prædam, ſegnes ad cetera: eo caſtellis ac præſidiis militarium omiſſis, eunt ad municipia vacua defenſoribus, ſpoliis vberrima.

356. *Adſcitis Vicio Ruffino.*] Scribe, *Vinicio.*

358. *Per ſæuitiam incenderetur.*] Scribe, *intenderetur*, quod Tacito & huic ſæculo perpetuum, pro augeretur. Nam quod incendi annona dici-

tur, nihil ad vulgatam.

359. *Quæ haut perinde exitium Antiſtio.*] Pugnat ſequens narratio, ſuadetq. reſcribendum, *qua.* non enim lex quæſiuit gloriam principi; ſed Antiſtius eo conſilio legem reuocabat, non exitio Capitonis, ſed vt damnatus à Senatu beneficio Principis faceret locum. Sceleſtum hominis conſilium ſubuerſum Thraſeæ ſententia & Senatus adſenſu.

361. *Ac quæ illi pro cognatis moribus.*] Nihil certius eſt ſcriptura Farneſiani codicis, ſi eam diſtinctione iuues; *Atq. illi pro cognitis moribus fuere; validior Tigellinus, &c.* Dixerat cauſſas quibus euecti ad præfecturam Fenius & Tigellinus; ſubdit vtrumq. fuiſſe pro moribus cognitis, id eſt, ita apud principem valuiſſe, vt ratio vitæ prioris & morum priſtinorum ferebat. Nam adſcitus per libidines Tigellinus, per eaſdem vim retinuit apud Neronem. Fenius fauore vulgi & commendatione innocentiæ lectus, gratiam populi retinuit, non principis.

369. *Communeq. Germanici.*] Caue mutes. Commune Octauiæ cum Nerone nomen Germanici, qui Neroni auus, Octauiæ patruus: commune item Agrippinæ, quæ Neroni mater, Octauiæ patruelis, & propter Claudij matrimonium matris loco.

LIB. XVI. 423. *Dum rem familiarem eius acriter requirit.*] Quomodo id? & nonne damnati publicata bona? ſcilicet verum eſſe quod ſcribit Euſebius in Chronico; reſtituta ea patri à Nerone: Lucius Annæus Mella Senecæ frater & Gallionis bona Lucani filij ſui à Nerone promeretur.

LIB. I. HIST. 434. *Perdomita Britannia, & ſtatim amiſſa.*] Ita conſtituit hunc locum doctiſſimus Lipſius, bene vtique; niſi quod verbum *amiſſa* minus placet acerrimi iudicij viro Sauillo, qui veriſſime adſerit non amiſſam Britanniam ſub Domitiano; immo, ne ſub Hadriano quidem. Verius ergo quod ei viſum, *miſſa:* quia perdomita quidem ab Agricola omnis Britannia, ſed incuria ſequentis ſæculi non omnis retenta, quia pars eius minus fructuoſa. Appianus; τῆς Βρεττανίδος νήσου τὸ κράτιστον ἔχουσιν ὑπὲρ ἥμισυ, οὐδὲν τῆς ἄλλης δεόμενοι. οὐ γὰρ εὔφορος αὐτοῖς ἐστιν οὐδὲ ἣν ἔχουσι. Quod viſum eſt hîc monere, vt & quædam alia ab eodem Sauillo, quia eius notæ, vt iam ſæpius queſtus ſum, Anglice tantum editæ.

469. *Cum aquila quintæ legionis.*] Valenti XL. millia hominum data, lectis roboribus legionum & auxiliorum ex vniuerſo inferioris Germaniæ exercitu: nulla integra legione ei data, vt Germanis hoſtibus qui ad Rhenum quatuor legionum nomen fraudem faceret. Aquila tamen vnius legionis data, ſignum præcipuum totius expeditionis. Cæcinæ XXX. millia hominum data, ex lectis duarum legionum, & auxiliorum inferioris exercitus, addita vna legione integra, vna & viceſima Rapaci: eodem conſilio, vt duarum legionum nomen prætexeretur vicinis barbaris. Inde factum, vt mox in Italia ſeptem legiones Germanicæ numerentur, prima, quinta, quintadecima, & ſextadecima, ex inferiori exercitu; quarta, vna & viceſima, & duo & viceſima, è ſuperiori. Rurſus eodem tempore ſex legiones in Germania, hoc eſt, eædem illæ, vna & viceſima-

excepta; quia ex aliis partem eduxerant in Italiam Vitelliani,partem reliquerant. Quod docte & curate obſeruauit idem Sauillus,vt pleraq.alia in his hiſtoriarum libris, qua illuſtrandæ Taciti hiſtoriæ, qua oſtendendo in quibus Tacitus ipſe incurioſius aut minus explicarit rerum geſtarum ordinem, aut contraria ſibi ipſi & repugnantia ſcripſerit. Quæ omnia ſumma induſtria, diligentia, iudicio ab eo relata, aut ipſe non inuidebit nobis ciſmarinis Latina lingua dare, aut erunt qui audeant. Mihi hic ea tantum decerpere conſilium,quæ ad Taciti ſcripturam conſtituendam. Vti hic, vulgatam lectionem turbant viri docti, quia corrupte in Vaticano, *cum aquilex quintæ legionis*; è quo Lipſius, *cum aquila x. quintæ*: cui caue credas: non quin de vtraq. legione id credi poſſit ex cetera hiſtoriæ ſerie,ſed *decimamquintam, decimamquartam*, aliaq. ad eum modum nunquam Tacitus,ac vix vnquam vllus alius veterum; omnes conſenſu minorem numerum præponunt, *quartamdecimam,tertiamdecimam,quintamdecimam.*

475. *In alpe Graia.*] Vaticanus,*cum alpe Tarina:* è quo Lipſius,*cum ala Taurina.* Felicius Sauillus; *cum ala Petrina.* Nam & ala Taurina hic eſſe non potuit, quæ cum Valente Cottiis Alpibus tranſiit, & Petrinam alam in partibus Vitellij fuiſſe,indicio eſt Sagitta præfectus alæ Petrinæ, infra libro IIII.

LIB. II. HIST. 506. *Qui pro Othone & accitum.*] Corruptum eſt:minima mutatione reſtitues, *quin proditione accitum Cæcinam clamitabant.* Sane in proditionis crimē vocatum Spurinnam à milite diſerte ſcribit Plutarchus. Paullo poſt, rectum

eſt, *omnia quæcumq. facta*: quomodo locuta omnis antiquitas. & Græci eodem modo, πάνϑ' ὅσα.

505. *Cum duabus vexillaribus cohortibus.*] Multa ſuadent vt damnem hanc lectionem, & ſubſtituam, *auxiliaribus*. Primum, quod perpetuo militiæ Romanæ more debuerunt legionis latus claudere auxilia, vti in ſiniſtro vides, quatuor auxiliorum cohortes: deinde, quod vix repereris vexillarios in cohortibus cenſos, ſemper auxilia: nam vnum, duo, tria millia vexillariorum referunt ſcriptores, nunquam vnam, duas, tres cohortes vexillariorum: Et ita ſupra mille vexillarios Spurinnæ attribuit; ſequenti libro, tredecim millia vexillariorum, Muciano. Poſtremò, vexillarium dicunt ſemper, non vexillarem, & vexillariis, non vexillaribus; quæ omnia mihi certa adſtruendæ nouæ lectioni, *Auxiliaribus*.

529. *Apud victores.*] non eſt quod tranſpoſita cenſeas. nec enim inuidia bello è numero cæſorum in acie, quam vltra non ſæuitum à Vitellianis; ſed è numero cæſorum poſt pacem partam ſociorum, quia duæ cohortes auxiliarium Gallorum cæſæ.

543. *Præpoſuerat Prætorianis P. Sabinum.*] Non eſſe hunc Sabinum qui præfectus vrbi, & Veſpaſiani frater, recte monuit Sauillus. Nam hic vinctus detecta proditione Cæcinæ, libro ſequenti. At Flauius Sabinus liber in vrbe, & in ſuo magiſtratu, vſq. ad ciuilem tumultum, quo crematum Capitolium. Itaq. manebit per hunc Sabinum vera Onufrij nota, de prænomine Flauiæ gentis. Et hic igitur lgendum, P. Sabinum à præfectura cohortis, Iulium Priſcum, dum centurio

eſſet. hoc enim vult, prætorio præpoſitos duos à Vitellio; Sabinum hunc, qui antea præfectus cohortis fuerat; Priſcum, qui tum centurio. Et cohortis, ſcilicet auxiliaris: nam iis præfecti, vt legionariis Tribuni. Tacitus ſæpe, & vniuerſa hiſtoria priſca.

547. *Mare quoq. Eteſiæ flabant.*] Ego vero auſim reſcribere, *Mare quoq. Eteſiarum flatu in orientem nauigantibus ſecundum.* Nam quæ in vulgatis & ſcriptis libris adduntur, à margine irrepſerunt, ad quam ſtudioſus adnotarat ex Lucretio:

—— *Eteſia flabra Aquilonum.*

548. *Mox vexillarij quartadecimæ.*] Falſus numerus. Nam quartadecima è victis legionibus remiſſa in Britanniam à Vitellio. Vidit Sauillus, & vertit, *quintadecimæ.* Lipſius in libris eſſe teſtatur, *Vexilla* XIIII. *&* XIII. è quis legerim, *Vexilla quartæ & ſextadecimæ.* Quæras rurſus quare quintam & quintamdecimam omiſerit, quæ mox in acie. Nec habeo quod dicam, niſi aut hic etiam inter notas numerorum eæ reponendæ; aut eæ relictæ in Italia fuerant, non ductæ in vrbem vſque, dein in itinere iunctæ Cæcinæ.

LIB. III. HIST. 552. *Ceterum vt tranſmitteretur.*] Tranſpoſitionem magnam hic fuiſſe primus obſeruauit Lipſius, cui homini ſane plurimum debet Tacitus; ſolertiſſimo ingenio, diligentia, iudicio, ab eo correctus, illuſtratus. Quod neceſſe eſt agnoſcant & fateantur etiam inuiti, qui tanti viri ſingulari eruditioni inuidę & maligne detrahunt. Addidit Sauillus obſeruationem notatu ſane dignam, paginas tranſpoſitas fuiſſe, quia par verſuum numerus ab his verbis, *Quæſitum inde quæ*

ſedes bello legeretur, ad illa, *Ac ne inermes Prouinciæ:* qui ab iſtis ad illa, *Et partes præſumſere.* Quorum doctiſſimis obſeruationibus pauca ſunt quæ addantur. Nam in libris omnibus habes; *Ceterum vt trãſmitteretur in Italiam impunem eo vſui foret, ſcriptum Aponio Satium reuireſcere crederetur*, quæ poſtrema duo verba diſſimulãt. Mihi certum eſt ita ſcribẽda: *Ceterum vt tranſmitteretur in Italiam impune, meo vſui fore ſcriptum Aponio Saturnino vt cum Mœſico exercitu celeraret*, & quæ ſequuntur, vſque ad illa, *Decorum pro cauſſa ratus, ſi placere Galbæ principatus & partes reuireſcere crederetur. Quæſitum inde.* Et in fine eius paginæ, *Vitellium vt inimici præſumſere.* Primum in cõſilio Petouione, duces partium intelligo, non tres Illyrici Conſulares, Pompeium, Dalmatiæ; Flauianum, Pannoniꝍ; Aponium Mœſiæ; ſed Flauianum ſolum cum Antonio Primo ac Vedio legatis legionum, & Cornelio Fuſio procuratore. Vbi Antonij ſententia inualuit, bellum vltro inferendum Italiæ cenſentis; vt id ſine noxa fieret aduerſus tot Germanicas veteranas legiones, ſcriptum eſt Aponio vt isquoq. in Italiam cum Mœſicis legionibus properaret; quod ab eo factum ſtatim docet Tacitus. Id, quia Aponius legatus Conſularis, & ad parem ſcribebatur, conſilij & precum forma ſcriptum, *Magno vſui fore*, vt cum ſuis properaret, nam ſane ita legerim. Coniunctio luxatarum paginarum in hac voce, *Saturnino*; cuius prior pars in illo *Satium*, quod libri omnes agnoſcunt, altera in verbo, *vt innocuum exercitum*, pro, *imo, vt cum exercitu.* Ceterorum ratio certior & liquidior, quam vt verbis indigeat.

567. *Multa cum ſtrage inceſſerat contatio.*] Rectum

eſt, poſt multam ſtragẽ in alacriores editam iam ceteri contatius oppugnabant, quum monſtrata ad excidium Cremona nouis viribus, nouo impetu ferri cœpêre.

LIB. IIII. HIST. 609. *Regione Italiæ ſeptima.*] *Septima*, non eſt à libris. neq. Terracina in ſeptima regione Italiæ, & inſuetum Tacito regionem adicere, nec neceſſarium noto municipio Terracinæ. Quin & libri variant, & aliud quærendum.

612. *Quum diſcordia inter partes.*] Scribo, *patres*. Nam de Senatorum diſſenſionibus ſentit.

629. *E quinta & quartadecima legionibus.*] immò, *Et quintadecima.*

643. *Hoſtis populi Romani.*] Scio quæ monita doctiſſimo Lipſio. ſed verius eſt; *Ipſe è maioribus ſuis hoſtis quam ſocios populi Romani iactabat.* clarus maiorib. claſſicus. Sed ex iis ille eos potius iactabat, qui bellum intuliſſent Romanis, quam eos qui ſocietate & honoribus ab iis aucti.

646. *Occiſis Magontiaci Tribunis.*] Diſtinctio mutanda. *Tutor valida manu circumdatos Agrippinẽſes quantumq. militum apud ſuperiorem Rheni ripam, in eadem verba adigit, occiſis Magontiaci Tribunis, cæſo caſtrorum præfecto, qui detractauerant. Claſſicus corruptiſſimum quemque*, &c. Nam ita eſt. A Noueſio partitis curis, Tutor in ſuperiorem Germaniam miſſus, Agrippinenſes in itinere, dein legiones Romanas Magontiaci adegit in verba Galliarum. claſſicus inferiorem Rheni ripam ſecutus ad vetera direxit. Noueſium ſupra vetera, infra Agrippinenſem coloniam.

648. *Legio* XIII.] immo, *ſextadecima.* Sed ita non ſemel peccatum in Taciti libris, nota terna-

rij pro ſenario.

652. *Nequaquam egregij duces.*] Quid certius quam legendum, *Ne, quanquam egregij duces* (*iam enim Gallum Annium & Petilium Cerialem delegerat*) *ſummam belli parum tolerarent?*

Ibid. *Legiones victrices* VI. & XVIII.] Bene Sauillus, *ſextam & octauam.* & mox, *ſexta & decima ex Hiſpania accitæ.*

662. *Statos æſtiuis flatibus dies.*] recte: nam ſtati dies æſtiuis flatibus ijdem; quibus certa nauigatio, à Maio ad Septembrem: de qua Vegetius, Apuleius, alij. At quod viſum doctiſſimo Lipſio, *Eteſiarum flatibus*, & tempeſtati anni, & regionum rationi prorſus contrarium, quum Eteſiæ nauigantibus ex Italia in Ægyptum propitij ſint, ex Ægypto in Italiam contrarij. Tacitus ſupra: Cæſar, alij. Quod bene monuit idem eruditiſſimus & exactiſſ. Sauillus.

666. *Qua cogitatione.*] Adiuua diſtinctione; *qua cogitatione, bellum aduerſus patrem cogitauerit, an opes vireſq. aduerſus fratrẽ, in incerto fuit.* Nihil clarius.

LIB. V. HIST. 672. *Et primis munimentis vrbs deiugis.*] Variant libri: ſed omnes tamen conſtanter, *gia*, non, *gis*, referunt. Itaq. lego; *primis munimentis vrbs, dein regia templum intimis clauſum.* Nam trinus ambitus murorum, & regia proprios muros habuit. Præter alios Tacitus ipſe paullo poſt; *Alia intus mœnia regiæ circumiecta.*

676. *Aduentu ſecundæ, &* XVI. & XIIII. *legionum.*] At ſextadecima iamdudum cum Ceriali; nam ex iis erat quæ in verba Galliarum adactæ, dein pœnitentia reuerſæ ad prius Sacramẽtum. Lege, *ſextæ*, quæ ex Hiſpania miſſa, vt clarum

eſt è libro præcedenti. & aperte infra in cohortatione ante pugnam.

AD AGRICOLAM. 720. *Dum in Templo, Liguriæ pars eſt.*] Sauillus ingenioſiſſime & leuiſſima mutatione, *Intemelio.*

7 *Sed in nullum rei poſt vſum.*] Malim, *nullum Reip. vſum.*

7 *Quo proconſulatum Aſiæ & Africæ*] Rectum eſt. Dixi ad librum tertium.

7 *Et ſi natura ſuppeditet militum.*] In verbis hæreo: de ſententia non ambigo: nam hoc ait, admiratione & laudibus proſequēdam memoriam defuncti, &c, quatenus fieri poſſit, ſimilitudine morum ac vitæ. Indicant quæ ſequuntur; *quam tenere & exprimere non per alienam materiam & artem, ſed tuis ipſe moribus poſſis.* Addidit, *ſi natura ſuppeditet*, quaſi ſupergreſſa humanam virtutem virtus Agricolæ, ſic de imitatione dearum Ariſtænetus: ἐκείναις ἡμῖν ὡς ἐφικτὸν ἐοικέναι. Hæc igitur ſentētia, quam effeceris è verbis, ſi vel legas, *ſimili vita decoremus*, vel potius; *imitatu decoremus.*

7 *Falſum è Germania triumphum.*] Ridiculi Principes Romanorum, qui falſis victoriis gloriam quærebant apud vulgum: nam plebs ſola fallitur his præſtigiis, ideoq. quum plebs plurimum poſſet ſuffragiis, iudiciis, in libera repub. legibus cautum nequis eiuſmodi mendaciis clareſceret. Nam & ſtatuta pœna ſiquis militum falſo ſtrenuum quid factum à ſe retuliſſet ad tribunum aut ducem. Polybius: ἐάν τινες ψευδῆ περὶ αὐτῶν ἀνδραγαθίαν ἐπαγγείλωσι τοῖς χιλιάρχοις ἕνεκα τοῦ τιμὰς λαβεῖν. Criminі huic proprium nomen, *de falſis pugnis* Plautus Truculento;

—— *mille memorari poteſt*
Qui & conuicti & cõdemnati falſis de pugnis ſient. quo crimine poſtulatus à M. Catone Cenſorio Qu. Thermus oratione, quæ inſcripta, *In Q. Minutium Thermum de falſis pugnis.* Ita enim eſt recte apud Gellium & Nonium; nec audiendi qui legunt, *pœnis*, eo quod in fragmento ſæuitiæ ac pœnarum mentio. Notus mos accuſatorum apud Romanos, vt quamuis certi criminis poſtulatum tamen vrgerẽt ceteris priſtinæ vitæ probris; quæ, vt recte Tacitus notat lib. III. Annal. neq. cõuicta noxæ reo, ſi recẽtia purgaret, neq. defenſa abſolutioni erant, ſi teneretur maioribus flagitiis.

AD DIAL. DE ELOQ. 7 *Non multo plures quàm trecentos annos.*] Omnino legendum, *quàm* CCCC. *annos.* Anno imperij Veſpaſiani ſexto habitus hic ſermo: hoc eſt, anno A.V.C. DCCCXXVIII. is incidit in annum IIII. olympiadis CCXIII. At mortuꝰ Demoſthenes primo olympiadis CXIIII. numerus rotundus à morte Demoſthenis, quadringenti anni; ab æuo quo floruit, non multo plures, vt ait.

FINIS.